

MAREK BIELECKI*

STATUS OSOBY DUCHOWNEJ W ZWIĄZKU WYZNANIOWYM
„ŚWIADKOWIE JEHOWY W POLSCE”

Streszczenie

Świadkowie Jehowy są trzecim pod względem liczebności związkiem wyznaniowym w Polsce. Według wewnętrznych danych w Polsce przynależy do nich niemal 120 tys. członków. Przedmiotem niniejszego opracowania są kwestie związane ze statusem osoby duchownej w związku wyznaniowym „Świadkowie Jehowy w Polsce”. Sama doktryna Świadków Jehowy w tym zakresie przeszła znaczącą ewolucję od całkowitej negacji do wyodrębnienia struktur duchowieństwa. Obecnie status osoby duchownej posiadają nie tylko osoby zajmujące się głoszeniem, ale również członkowie pracujący fizycznie w strukturach związku. Wprowadzając zmiany Świadkowie Jehowy, zachowali dużą dozę pragmatyzmu. Ułatwia to w znacznym stopniu ich funkcjonowanie i należy uznać za krok we właściwym kierunku. Tekst artykułu został podzielony na trzy zasadnicze części, dotyczą one stanowiska Świadków Jehowy w sprawie istnienia stanu duchownego przed 2014 r., statusu osoby duchownej w świetle obowiązujących regulacji prawnych i orzecznictwa, a także prawa wewnętrznego związku wydanego po 2014 roku.

Słowa kluczowe: Świadkowie Jehowy; związek wyznaniowy; duchowny; osoba duchowna; wolność sumienia i religii; duszpasterstwo

* Dr hab., Katedra Administracji i Prawa Administracyjnego, Instytut Prawa i Administracji Obronnej, Akademia Sztuki Wojennej, al. gen. A. Chruściela „Montera” 103, 00-910 Warszawa-Rembertów, e-mail: bieleckim@wp.pl. ORCID 0000-0003-3880-017X

1. UWAGI WSTĘPNE

Większość z funkcjonujących w Polsce kościołów i innych związków wyznaniowych w ramach swojej doktryny i prawa wewnętrznego wyodrębnia kategorię osób duchownych. Pozwala im to na korzystanie z pewnych udogodnień, które prawodawca przewiduje w stosunku do tej kategorii podmiotów. Dzieje się tak m.in. w sferze opodatkowania, ubezpieczeń społecznych, nauczania religii, małżeństw wyznaniowych ze skutkami cywilnymi czy tajemnicy spowiedzi. Z racji pozycji kościoła większościowego, jaką zajmuje Kościół Katolicki obrządku łacińskiego, nomenklatura używana przez prawodawcę w większości przypadków odnosi się do jego sytuacji prawnej¹. Stan ten powoduje spory zarówno natury terminologicznej, jak i praktycznej, odnośnie statusu związków wyznaniowych, gdyż te nie posiadają urzędów czy funkcji, które miałyby swe odpowiedniki w Kościele Rzymskokatolickim. Obowiązujące normy przewidują możliwość regulowania sytuacji prawnej poszczególnych kościołów i innych związków wyznaniowych w drodze wzajemnych porozumień z rządem². Jak jednak pokazuje praktyka i na co zwraca się uwagę w doktrynie, pozostają w zasadzie tylko iluzoryczną gwarancją, bez praktycznej możliwości wprowadzenia w życie.

Niniejsze opracowanie dotyczy statusu osoby duchownej w związku wyznaniowym Świadkowie Jehowy w Polsce, który w swoim ostatnim statucie z 2014 r. wprowadził kategorię osób duchownych. Wydaje się, że fakt ten został podyktowany przesłankami natury praktycznej. Nawarstwiająca się problemy, związane m.in. ze stanowiskiem wymiaru sprawiedliwości powodowały, że Świadkowie Jehowy nie mogli korzystać z praw, jakie przysługiwały innym kościołom i związkom wyznaniowym o uregulowanej sytuacji prawnej. W niniejszym artykule zostaną zaprezentowane okoliczności, które spowodowały zmiany w prawie wewnętrznym Świadków Jehowy. Dokonano również charakterystyki struktury „duchowieństwa” w tym związku.

¹ Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 2157) – zał. nr 5 i 6; ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 1778) – art. 4 ust. 2 lit. f; art. 8 ust. 6 pkt 13; art. 13 ust. 10; art. 18 ust. 5a.

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr. 78, poz. 483 z późn. zm.) – art. 25 ust. 5.

Problem badawczy, który pojawia się przy opisywaniu zagadnień związanych z funkcjonowaniem Świadków Jehowy dotyczy utajnienia wielu dokumentów, mających charakter prawa wewnętrznego. Zostaną zaprezentowane jedynie te, które są dostępne w sieci i każdy zainteresowany może się z nimi zapoznać. Prezentowane badania nie pretendują do tego, by oceniać doktrynę Świadków Jehowy, mają jedynie zwrócić uwagę na zawarte w niej elementy, będące bezpośrednio związane z interesującym nas zagadnieniem. Autor zastrzega również, że opracowania jednoznacznie krytyczne w stosunku do związku wyznaniowego wyszczególnione w bibliografii, nie mają na celu deprecjonowania ani jego nauczania, ani samych członków.

Założony przez C.T. Russela w 1870 r., Ruch Badaczy Pisma Świętego z czasem przekształcił się w związek wyznaniowy Świadków Jehowy. Nazwa Świadkowie Jehowy została zaś zaproponowana przez następcę Russela J.F. Rutheforda, podczas kongresu w Columbus w 1931 r.³ Działalność tego związku na terenie wolnej Polski rozpoczyna się w 1920 r., a 6 kwietnia 1931 r. zostaje założone stowarzyszenie pod nazwą Zjednoczenie Badaczy Pisma Świętego⁴.

Świadków Jehowy w okresie II wojny światowej nie ominęły prześladowania. Wraz z przedstawicielami innych kościołów i związków wyznaniowych masowo zsyłani byli do obozów koncentracyjnych, gdzie jako jedyny związek wyznaniowy oznaczani byli specjalnym symbolem (fioletowy trójkąt). Po zakończeniu działań wojennych, natychmiast została wznowiona działalność, a nowojorska centrala delegowała do Polski dwóch emisariuszy, którzy w latach 1947-1949 odbudowują strukturę związku⁵.

Na mocy rozporządzenia Ministra Administracji Publicznej z dnia 6 sierpnia z 1949 r. Świadkowie Jehowy mieli obowiązek złożenia podania o zarejestrowanie albo pisemnego zgłoszenia Ministrowi Administracji Publicznej za pośrednictwem terenowo właściwej wojewódzkiej władzy administracji ogólnej (§3)⁶. Złożono wówczas stosowny wniosek do Urzędu do Spraw Wyznań (UdSW), jednakże mimo spełnienia formalnych wy-

³ Babiński 2004, 15.

⁴ Ufniarski 1933, 40.

⁵ Rzędowski 2004, 42.

⁶ Rozporządzenie Ministra Administracji Publicznej z dnia 6 sierpnia 1949 r. w sprawie wykonania dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach (Dz. U. z 1949 r. Nr 47, poz. 358).

mogów rejestracja nie doszła do skutku. W dniu 2 lipca 1950 r. została wydana decyzja odmowna, a UdSW uznał w niej, że Wyznanie Świadków Jehowy zostało rozwiązane⁷. Jako powód podano rzekomą działalność przestępczą, mogącą spowodować zagrożenie bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego⁸. Od tego momentu Świadkowie Jehowy działali w podziemiu i praktycznie do początku lat 80-tych poddawani byli licznym represjom ze strony władz⁹. Wniosek o zarejestrowanie został złożony przez związek w 1987 r.¹⁰, jednakże dopiero ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania stwarza szansę na ponowną legalizację¹¹. W dniu 12 maja 1989 r. zostają wpisani do rejestru UdSW pod nazwą „Strażnica – Towarzystwo Biblijne i Traktatowe, Zarejestrowany Związek Wyznania Świadków Jehowy w Polsce”¹². W 2014 r. została zmieniona oficjalna nazwa. Na mocy decyzji Ministra Administracji i Cyfryzacji z 13 maja 2014 r. zatwierdzono nowy statut, zgodnie z którym związek nosi nazwę „Świadkowie Jehowy w Polsce”¹³.

2. STANOWISKO ŚWIADKÓW JEHOWY W SPRAWIE STATUSU OSOBY DUCHOWNEJ PRZED 2014 ROKIEM

Stanowisko Świadków Jehowy w sprawie podziału na osoby duchowne i pozostałych członków ewoluowało na przestrzeni istnienia organizacji. Statuty związku, zarówno te z okresu kiedy funkcjonował on „w podziemiu”, jak i po formalnej legalizacji, nie wyodrębniały „stanu

⁷ Decyzja UdSW z dnia 2 lipca 1950 r. (L.dz. W II 4/27/67/50).

⁸ Mędzłowski 2013, 28. Autor przytacza opinię K. Urbana, wedle którego w więzieniach przebywało ok. 5 tys. ŚJ. Ponad 40 zmarło w śledztwie bądź w czasie odbywania kary. Nakazano również konfiskatę mienia organizacji. Urban 1994, 29.

⁹ Bielecki 2016, 108.

¹⁰ https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Awiadkowie_Jehowy_w_Polsce, [dostęp: 15.12.2017].

¹¹ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 1153). Dalej: u.g.w.s.w.

¹² Decyzja dyrektora Urzędu do Spraw Wyznań z dnia 12 maja 1989 r. (nr II-803/14/16/89), tekst za: Mędzłowski 2013, 28.

¹³ Zał. do decyzji Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 13 maja 2014 r., (DWR-MNiE – WROA.6123.1.2014), <http://www.jw-ex.pl/historia/historia-pisana-statutem/> [dostęp: 16.12.2017].

duchownego”, wskazując jednakże urzędy i kategorie członków, których funkcje mogłyby być zakwalifikowane do czynności wykonywanych przez osoby duchowne. W statucie z 1949 r., który stał się podstawą do wydania decyzji delegalizującej, zwrócono uwagę na to, że każdy współwyznawca stara się być głosicielem Ewangelii. Podstawowym warunkiem było przyjęcie chrztu przez zanurzenie w wodzie (art. 7)¹⁴. Z *głosicieli* rekrutowali się *kaznodzieje*, którzy ukończyli specjalne kursy. Dawało im to głębszą znajomość Biblii oraz upoważniało do obejmowania jakiejkolwiek funkcji w zborach (art. 9). Kaznodzieja, który poświęcał cały swój czas na głoszenie Ewangelii, określany był mianem głosiciela stałego i utrzymywany był przez współwyznawców (art. 15). Pozostali kaznodzieje utrzymywali się z pracy w zawodach świeckich. Najmniejszą jednostką organizacyjną związku był *zbor* (art. 12). Około 20 zborów tworzyło *obwód*, na czele którego stał *sluga obwodu*, mianowany przez Radę Główną Wyznania spośród najodpowiedniejszych *kaznodziei stałych* (art. 16). Około 20 obwodów tworzyło *okręg*, na czele którego ustanowiono *slugę okręgu* mianowanego spośród *slug obwodowych* (art. 17). Zgodnie z wprowadzeniem do statutu (wpr. Stat.) z 12 września 1987 r., Świadkowie Jehowy w żadnym kraju nie stanowili niezależnej odrębnej grupy. Wszyscy należeli do zjednoczonego, ogólnoswiatowego zboru chrześcijańskich Świadków Jehowy¹⁵. W porównaniu ze statutem z 1949 r. wyszczególnione zostały następujące kategorie członków: nadzorcy, starsi, słudzy pomocniczy, pionierzy, misjonarze, członkowie Rodziny Betel i mówcy publiczni (§2). Niektórzy spośród wskazanych podmiotów mogli uczestniczyć pełnoczasowo w głoszeniu i nauczaniu. Mogło dokonywać się to przez podjęcie *służby misjonarskiej* na terenach zagranicznych, *służby pionierskiej*, *specjalnej służby pionierskiej stałej* oraz *służby pionierskiej pomocniczej*. Do *służby misjonarskiej* kandydaci powoływani byli przez *Ciało Kierownicze*¹⁶. *Pionierów*

¹⁴ Statut Wyznania Świadków Jehowy (Badaczy Pisma Świętego) w Polsce z dnia 1 maja 1949 r., <http://www.jw-ex.pl/historia/historia-pisana-statutem/> [dostęp: 16.12.2017].

¹⁵ Statut Strażnica – Towarzystwo Biblijne i Traktatowe Zarejestrowany Związek Wyznania Świadków Jehowy z 12 września 1987 r., Archiwum MSWiA,teczka: „Świadkowie Jehowy” – kopia w posiadaniu autora.

¹⁶ Zgodnie z wprowadzeniem do statutu „Na wzór apostołów i starszych pierwszego zboru chrześcijańskiego zostało wyłonione Ciało Kierownicze Świadków Jehowy. Zadaniem jego jest zaopatrywanie wszystkich Świadków Jehowy na całym świecie i ich sympatyków w jed-

specjalnych i stałych mianowały oddziały, a *pionierów pomocniczych* starsi zborów. Powyższe kategorie *kaznodziejów pełnoczasowych*, mogły być kierowane do zborów lub terenów nieprzydzielonych zborom (wpr. Stat.).

Kolejny statut z 12 października 1995 r. wyszczególniał odpowiednio: nadzorców, starszych, sługi pomocnicze, głosicieli, pionierów, misjonarzy, członków Rodziny Betel i mówców publicznych, nie określając jednakże charakteru ich działalności (§2 ust. 6)¹⁷. Ciało Kierownicze Świadków Jehowy w swych wypowiedziach nie było konsekwentne, jeżeli idzie o istnienie stanu duchownego. Poniżej zaprezentowano przykładowe tezy tegoż nauczania, zamieszczone w oficjalnych periodykach, wydawanych przez związek¹⁸. W „Przebudźcie się” z 2009 r., poprzez nawiązania do Biblii, podkreślano, że: „(...) służyć Bogu i wysławiać Jego imię powinien każdy prawdziwy chrześcijanin (Rzymian 10: 9, 10)¹⁹. Jeśli chodzi o usługiwanie w zborze, do ubiegania się o ten przywilej zachęceni są wszyscy chrześcijańscy mężczyźni (...)”²⁰. Dalej stwierdzano, że: „ponieważ Świadkowie Jehowy ściśle trzymają się biblijnego wzoru, nie ma u nich kleru – są natomiast duchowi pasterze i nauczyciele, którzy chętnie i bez wynagrodzenia usługują swym współwyznawcom”. Na oficjalnej stronie Świadków Jehowy (www.jw.org/pl/) można zapoznać się m.in. z doktryną związku. Na pytanie dotyczące tego czy Świadkowie Jehowy mają duchownych, którzy pobierają opłaty za swoje posługi, udziela się następującej odpowiedzi: „[t]rzymamy się wzoru ustanowionego przez chrześcijan z I wieku i dlatego nie ma wśród nas podziału na duchownych i laików. Wszyscy ochrzczeni Świadkowie są kaznodziejami, biorącymi udział w głoszeniu dobrej nowiny i nauczaniu”²⁰.

nolity pokarm duchowy w postaci pism religijnych i innych materiałów o charakterze przekazu wiary oraz kierowania działalnością Świadków Jehowy na całym świecie i nadzorowanie jej”.

¹⁷ Statut Strażnica –Towarzystwo Biblijne i Traktatowe Zarejestrowany Związek Wyznania Świadków Jehowy z dnia 12 października 1995 r., <http://www.jw-ex.pl/historia/historia-pisana-statutem/> [dostęp: 16.12.2017].

¹⁸ Na temat niektórych wypowiedzi zob. Włodzimierz Bednarski, *Istnienie „statusu duchownych” w Towarzystwie Strażnica oraz czy u świadków Jehowy występowało kiedyś „kapłaństwo” kobiet?* (cz. 1), <http://piotrandryszczak.pl/polemika2a/istnienie-statutu-duchownych-w-towarzystwie-straznica-oraz-czy-u-swiadkow-jehowy-wystepowalo-kiedys-kaplanstwo-kobiet-cz.1.html> [dostęp: 17.12.2017].

¹⁹ <https://wol.jw.org/pl/wol/d/r12/lp-p/102009288#h=11> [dostęp: 17.12.2017].

²⁰ <https://www.jw.org/pl/%C5%9Bwiadkowie-jehowy/faq/nie-ma-op%C5%82acanych-duchownych/> [dostęp: 17.12.2017]

Stanowisko w tej sprawie nie było natomiast tak jednoznaczne w stosunkach pomiędzy Świadcami Jehowy a szeroko pojmowaną władzą. W sytuacji, gdy można było wywalczyć określone uprawnienia w związku z przynależnością do stanu duchownego zarówno szeregowi członkowie, jak i władze organizacji wskazywały, że określone kategorie osób legitymowały się statusem osoby duchownej. W liście Chrześcijańskiego Zboru Świadców Jehowy w Nadarzynie z 9 kwietnia 2012 roku pt. *Do wszystkich gron starszych* stwierdza się, że: „Prawne przywileje związane z «tajemnicą spowiedzi» pozwalają starszemu, który w świetle przepisów jest traktowany jako duchowny – w okolicznościach uregulowanych prawem – uchylić się od obowiązku ujawnienia poufnych informacji przekazanych starszemu przez członka zboru”²¹. Z kolei w kwestiach związanych ze służbą wojskową Strażnica informowała: „Jeżeli w jakimś kraju osoby, mające status duchownych czy sług Bożych są zwalniane ze służby wojskowej, oddany Bogu, ochrzczony chrześcijanin może z tego skorzystać, gdyż w rzeczy samej jest sługą Bożym (2 Tymoteusza 4: 5)”²².

Nie można odmówić słuszności w powoływaniu się przez Świadców Jehowy na przywileje jakie niosło ze sobą istnienie „duchowieństwa”. Dziwi natomiast fakt, że czekano aż do 2014 r., żeby oficjalnie wyodrębnić je w strukturach związku. Stan ten powodował, że poszczególni członkowie mieli utrudniony dostęp do szeregu uprawnień związanych z byciem osobą duchowną.

3. STATUS OSOBY DUCHOWNEJ W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCYCH REGULACJI PRAWNYCH I ORZECZNICTWA WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

Po zmianach jakie zaistniały w 2014 r. nie ma większych problemów aby wskazać, kto w związku wyznaniowym Świadców Jehowy pełni rolę osoby duchownej. Nie było to jednak takie oczywiste przed tą datą. Dlatego też wymiar sprawiedliwości musiał w swoich orzeczeniach, w opar-

²¹ List Chrześcijańskiego Zboru Świadców Jehowy w Nadarzynie z 9 kwietnia 2012 roku pt. *Do wszystkich gron starszych*, dotyczący zasad postępowania w sprawach związanych z kwestiami prawnymi – kopia w posiadaniu autora.

²² *Strażnica* z 1996 r. Nr 9, s. 18.

ciu o obowiązujące przepisy prawne oraz prawo wewnętrzne związku, doprecyzowywać to pojęcie. W polskich realiach Świadkowie Jehowy najczęściej powoływali się na istnienie stanu duchownego w sprawach dotyczących zwolnienia ze służby wojskowej, oraz kwestiach związanych z ubezpieczeniem społecznym osób duchownych.

Z uwagi na bogatą literaturę przedmiotu, zasygnalizowane zostaną tylko niektóre zagadnienia związane z zasadą autonomii i niezależności²³. Będą one dotyczyły w głównej mierze możliwości samodzielnego określania przez związki wyznaniowe kategorii osób duchownych. Obowiązująca Konstytucja RP stanowi, że „Stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie (...)” (art. 25 ust. 3). W doktrynie przyjmuje się, że termin *autonomia* oznacza samostanowienie, ale jego istotę najpełniej oddaje wyraz samoprawodawczość. Pojęcie to odnosi się jedynie do kościołów, a nie do państwa. W sensie pozytywnym oznacza ono niezależność części (kościół), w ramach określonej całości (państwa). Ponadto jest to prawo do samoorganizacji i samorządności mniejszej części. W aspekcie negatywnym jest to wolność od ingerencji większej całości w mniejszą część²⁴. Państwo uznaje autonomię i w pewien sposób ją limituje. Jej źródłem zaś jest wolność religii, wypływająca z godności osoby ludzkiej²⁵.

Trybunał Konstytucyjny (TK) wielokrotnie wypowiedział się na temat zakresu zasady autonomii i niezależności²⁶. W orzeczeniu z dnia 14 grudnia 2009 (K 55/07) uznał, że „Zasada poszanowania autonomii i wzajemnej niezależności oznacza, m.in. prawo wspólnot religijnych do samodzielnego decydowania o swoich sprawach wewnętrznych, w szczególności określania treści swojej wiary, struktur organizacyjnych oraz obsadzania stanowisk kościelnych”.

²³ Zob. m.in. Góralski, Pieńdyk 2000.

²⁴ Sobczyk 2013, 143-144.

²⁵ Borecki 2012, 88.

²⁶ Zob. m.in. postanowienie TK z dnia 18 lutego 2015 r. (S 2/15), OTK-A z 2015 r. Nr 2, poz. 23; wyrok TK z dnia 18 stycznia 2006 r. (K 21/05), OTK-A z 2006 r. Nr 1, poz. 4; postanowienie TK z dnia 24 września 2013 r. (SK 39/12), OTK-A z 2013 r. Nr 7, poz. 107; wyrok TK z dnia 14 grudnia 2009 r. (K 55/07), OTK-A z 2009 r. Nr 11, poz. 167; wyrok TK z 2 grudnia 2009 r. (U 10/07), OTK-A z 2009 r. Nr 11, poz. 163.

Jeszcze zanim autonomia i niezależność stały się zasadą ustrojową, odpowiednie regulacje zostały zawarte w ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania z 1989 r. Swoboda wypełniania funkcji religijnych, obok oddzielenia od państwa i równouprawnienia, zostały zakwalifikowane przez prawodawcę do gwarancji wolności sumienia i wyznania (art. 9 ust. 2). Potwierdza to również art. 11 ust. 1 w zw. z art. 19 ust. 4, pkt 5, w świetle których kościoły i inne związki wyznaniowe są niezależne od państwa w wykonywaniu swoich funkcji religijnych, oraz mogą ustanawiać, kształcić i zatrudniać duchownych.

Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 6 maja 1992 r. stwierdził, że uznanie określonej osoby za duchownego, wymaga wnikliwego zapoznania się z zasadami funkcjonowania kościoła lub związku wyznaniowego, one bowiem – w powiązaniu z całokształtem okoliczności konkretnego wypadku – pozwolą na stwierdzenie, czy osoba taka powołana została do organizowania i sprawowania kultu religijnego. Duchownym jest osoba należąca do Kościoła Katolickiego lub innego Kościoła albo związku wyznaniowego, która wyróżnia się spośród ogółu wyznawców danej religii tym, że powołana została do stałego organizowania i sprawowania kultu religijnego. W związku z tym za duchownego nie może więc być uznany każdy członek Towarzystwa Biblijnego i Traktatowego – Zarejestrowany Związek Wyznania Świadców Jehowy w Polsce – lecz tylko ten, który odpowiada powyższym kryteriom²⁷.

Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 19 września 2000 r., orzekając w sprawie członka Polskiego Kościoła Dialogu zaznaczył, że skorzystał z ustaleń Sądu Najwyższego, zawartych w powyższej uchwale²⁸. W orzeczeniu tym zostały doprecyzowane warunki co do formy jakie muszą spełnić wewnętrzne regulacje, aby daną osobę można było uznać za duchownego. NSA zauważył, że – nie kwestionując uprawnień danego kościoła bądź związku wyznaniowego do wypełniania jego funkcji religijnych poprzez ustanawianie duchownych, według ustanowionych przez siebie przepisów prawa wewnętrznego – prawo to musi zachować rangę

²⁷ Uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 1992 r. (I KZP 1/92), OSNKW z 1992 r., z. 7-8, poz. 46.

²⁸ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 września 2000 r. (III SA 1411/00), LEX nr 47198.

przepisów prawa statutowego kościoła. Wynika to wyraźnie z treści art. 32 ust. 2 pkt 9 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. Samo zaś oświadczenie przedstawicieli danego kościoła nie jest wystarczające, aby daną osobę uznać za duchownego.

Pomimo tego, że wyrok ten nie dotyczył bezpośrednio Świadka Jehowy, tezy zawarte w prezentowanym orzeczeniu miały bezpośrednie przełożenie na sytuację panującą w związku. Brak regulacji statutowych powodował, że zdarzały się sprzeczne ze sobą orzeczenia, co do uznania określonych kategorii członków Świadków Jehowy za osoby duchowne. W wyroku z dnia 13 stycznia 1984 r.²⁹ Naczelny Sąd Administracyjny rozpatrywał sprawę *pełnoczasowego kaznodziei*, który uchylając się od obowiązku pracy zarobkowej, naruszył dyspozycję ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu wobec osób uchylających się od pracy³⁰. Problem, który zaistniał w tym konkretnym przypadku wynikał bezpośrednio z faktu, że w tym czasie Świadkowie Jehowy funkcjonowali nielegalnie. Art. 2 ustawy wyłączał zaś od obowiązku pracy jedynie „duchownych i zakonników kościołów i związków wyznaniowych uznanych przez Państwo”. Naczelnik gminy uznał, że w związku z brakiem rejestracji Świadków Jehowy, jego członkowie nie podlegają powyższym wyłączeniom i nałożył stosowną karę. NSA wydając wyrok powołał się na klauzulę zawartą w ustawie, zgodnie z którą nie wystarczy stwierdzenie „uporczywego” charakteru uchylania się od pracy, musi on bowiem wynikać „z przyczyn społecznie nie usprawiedliwionych”. Fakt zaś pełnienia funkcji *pełnoczasowego kaznodziei*, należy uznać za taką przyczynę. Ponadto NSA powołał się na obowiązującą wówczas konstytucyjną zasadę wolności sumienia i wyznania stwierdzając, że „brak unormowania sytuacji prawnej związku wyznaniowego powoduje nieskuteczność jego działań jako organizacji społecznej na płaszczyźnie państwowego porządku prawnego, nie ogranicza jednak obywateli tworzących społeczny substrat tego związku, a więc wspólnotę wyznaniową, w korzystaniu z konstytucyjnego prawa do wolności wyznania”. Wydając powyższe orzeczenie, NSA uznał *pełnoczasowego kaznodzieję* za osobę wykonującą funkcje duchowne.

²⁹ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 13 stycznia 1984 r. (SA/Wr 701/83), ONSA z 1984 r., z. 1, poz. 3.

³⁰ Dz. U. z 1982 r. Nr 35, poz. 229.

Odmienne stanowisko co do kategorii *głosicielei kaznodziejów* zajął Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 5 września 2007 r., kiedy zauważył, że skarżący nie jest duchownym o jakim stanowi przepis art. 47 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, stąd nie ma podstaw, aby został przeniesiony do rezerwy³¹. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie, rozpatrując sprawę, jeszcze na gruncie przepisów wewnętrznych Świadków Jehowy sprzed 2014 r., dokonał rozszerzającej interpretacji kategorii duchownych. Dla sądu ważne było to, że dana osoba od osiemnastu lat jest Świadkiem Jehowy, nie biorąc w ogóle pod uwagę jaką funkcję pełni³².

W świetle zaprezentowanych regulacji prawnych, stanowiska doktryny oraz wymiaru sprawiedliwości, kościoły i związki wyznaniowe uzyskały uprawnienia do tego, aby w ramach swojej działalności móc określać struktury duchowieństwa. Jednakże podstawowy warunek, który należało spełnić, to konieczność ustanawiania ich według przepisów prawa wewnętrznego (art. 12 u.g.w.s.w.). Zatem, aby związek wyznaniowy mógł korzystać z gwarancji przewidzianych dla osób duchownych, po pierwsze, musiał mieć wyraźnie wyodrębnione prawo wewnętrzne, a po drugie, to w prawie tym winny znaleźć się odpowiednie regulacje. W przypadku Świadków Jehowy nie było to takie oczywiste. Do 1990 r. ich działalność nie była formalnie zalegalizowana. W statucie z 1945 i z 1987 roku nie przewidziano stanu duchownego, a ponadto w wielu oficjalnych wypowiedziach związek wyraźnie negował jego istnienie. Wszystko to powodowało, że polski wymiar sprawiedliwości miał problem z tym, którym kategoriom członków Świadków Jehowy przyznać status osoby duchownej.

4. PRAWO WEWNĘTRZNE ŚWIADKÓW JEHOBY PO 2014 ROKU

W 2014 r. wszedł w życie nowy statut Świadków Jehowy, który obok wyodrębnienia kategorii osób duchownych, wprowadził również poję-

³¹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 5 września 2007 r. (IV SA/Po 555/07), LEX nr 439529.

³² Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 13 listopada 2015 r., (III SA/Kr 495/15), LEX nr 1954114.

cie prawa wewnętrznego. W świetle tego dokumentu „prawo wewnętrzne obejmuje nauki biblijne, procedury postępowania przyjęte przez Ciało Kierownicze, wytyczne przekazywane przez Ciało Kierownicze lub jego przedstawicieli, zawarte w listach, publikacjach oraz przekazywane ustnie, oraz wytyczne Komitetu Oddziału wydane w ramach powierzonych kompetencji” (preambuła p. 4). Zakres prawa wewnętrznego został określony bardzo szeroko i z całą pewnością będzie go bardzo trudno precyzyjnie określić. Powody wprowadzonych zmian zostały wyjaśnione w liście Biura Oddziału do wszystkich *gron starszych* z 15 października 2015 r. Charakteryzując sytuację prawną „starszych” stwierdza się w nim m.in., że „[z]godnie ze wzorcem biblijnym Świadkowie Jehowy nie mają opłacanej klasy duchowieństwa. Jednakże system prawny traktuje w sposób szczególny osoby, które są odpowiedzialne za niesienie pomocy duchowej i organizację życia religijnego w danej społeczności religijnej. Zostało to opisane w rozdziale 6 Statutu. Starsi mogą korzystać z przywilejów tak zwanej tajemnicy spowiedzi, ponieważ zgodnie z treścią Statutu starsi sprawują w zborze urząd duchowy”³³. Zatem stan duchowny został wprowadzony z uwagi na konieczność usunięcia sprzeczności pomiędzy prawem wewnętrznym a normami państwowymi.

Już w preambule statutu z 2014 r. pojawia się wzmianka o osobach sprawujących urzędy duchowe, które wraz z innymi jednostkami organizacyjnymi Świadków Jehowy w Polsce działają w oparciu o prawo wewnętrzne (pkt 4). O tym, że osoby sprawujące urzędy duchowe należy kwalifikować jako osoby duchowne, stanowi art. 51 statutu. Zgodnie z jego treścią „ilekroć przepisy prawa państwowego mówią na temat **osób duchownych** oraz osób zakonnych, ustanowionych według przepisów prawa wewnętrznego kościołów i innych związków wyznaniowych, należy przez to rozumieć **osoby sprawujące w związku urzędy duchowe...**” (podkr. M.B.). Tylko ten fragment statutu wyraźnie odwołuje się do terminu *osoba duchowna*. Dalsza jego część używa sformułowania *urzędy duchowe*. Taki też tytuł nosi rozdział 6 dokumentu. Statut stanowi, że wszyscy członkowie związku są równi wobec Boga, a *urzędy duchowe* ustanawia się wyłącznie w celu udzielania pomocy duchowej oraz organizacji życia religijnego (art. 53). Statut wyodrębnia następujące kategorie osób duchownych. Są to

³³ <http://www.biblos.feen.pl/> [dostęp: 19.12.2017].

członkowie **Wspólnoty Specjalnych Sług Pełnoczasowych** (dalej: Wspólnota) oraz **starsi** (art. 52). Siedzibą Wspólnoty jest Nadarzyn k. Warszawy (art. 45). Jest to jednostka organizacyjna, wspierająca Komitet Oddziału i inne jednostki organizacyjne związku w realizacji celów statutowych (art. 44). Wspólnota ma charakter zakonny i jest częścią Ogólnoświatowej Wspólnoty Specjalnych Sług Pełnoczasowych Świadków Jehowy (art. 47 w zw. z art. 49).

Statut nie określa, jakie kategorie członków Świadków Jehowy tworzą Wspólnotę, dlatego też należy w tym celu odwołać się do oficjalnych publikacji. Tam też znajdziemy informacje na temat jej charakteru i pełnionych funkcji. Strażnica (do Studium) z 17 kwietnia 2017 r. informuje, że Ogólnoświatowa Wspólnota Specjalnych Sług Pełnoczasowych Świadków Jehowy liczy obecnie około 67 000 członków. Część z nich pracuje w Betel, a inni usługują na budowach teokratycznych, jako *nadzorczy obwodów, wykładowcy terenowi, pionierzy specjalni, misjonarze czy Słudzy Sal Zgromadzeń* lub ośrodków szkoleń biblijnych. Katalog ten doprecyzowuje inna publikacja, według której służbę pełnoczasową pełnią obecnie: *pionierzy stali, pionierzy specjalni, nadzorczy obwodów, członkowie rodziny Betel, misjonarze, słudzy i ochotnicy międzynarodowi, słudzy na budowach Sal Królestwa*³⁴. Wszystkich członków Wspólnoty obowiązuje ślubowanie posłuszeństwa i ubóstwa. Członkowie Wspólnoty mają prowadzić proste życie i nie podejmować bez pozwolenia pracy zarobkowej³⁵. W związku z zakazem pracy, członkowie Wspólnoty mają zapewnione wsparcie materialne i opiekę, pomimo tego, że wyklucza się istnienie opłacanego stanu duchowego (art. 65 w zw. z art. 63). W 2016 r. Świadkowie Jehowy wydali ponad 213 milionów dolarów na zaspokojenie potrzeb 19 819 członków Ogólnoświatowej Wspólnoty Specjalnych Sług Pełnoczasowych³⁶.

Betel to inaczej Biuro Oddziału Świadków Jehowy w danym kraju. Jego polska siedziba znajduje się w Nadarzynie k. Warszawy. Jest to

³⁴ „Pamiętajmy o sługach pełnoczasowych”, *Strażnica (wydanie do studium)*, wrzesień 2014 r., <https://www.jw.org/pl/publikacje/czasopisma/w20140915/pami%C4%99tajmy-o-s%C5%82ugach-pe%C5%82noczasowych/> [dostęp: 20.12.2017].

³⁵ „Co ślubujesz spełnij”, *Strażnica (wydanie do studium)*, kwiecień 2017 r., <https://wol.jw.org/pl/wol/d/r12/lp-p/2017365?q> [dostęp: 19.12.2017].

³⁶ Rocznik Świadków Jehowy 2017, s. 177, <https://www.jw.org/pl/publikacje/ksi%C4%85%C5%BCki/rocznik-2017/najwazniejsze-dane-2016/> [dostęp: 19.12.2017].

ośrodek koordynujący działalność Świadków Jehowy. Pracują w nim jako wolontariusze ochrzczeni Świadkowie Jehowy³⁷. Według Rocznika Świadków Jehowy za 2017 r., w 2016 roku na całym świecie funkcjonowało 89 Biur Oddziału³⁸. Nazwa Betel pochodzi od hebrajskiego słowa oznaczającego „Dom Boży”. W 1909 r. oficjalna siedziba Świadków Jehowy w Brooklynie przyjęła tę nazwę po przeniesieniu z Pittsburgha i od tej chwili nazwy tej używają Biura Oddziałów na całym świecie³⁹. W dniu 1 lutego 2016 r. zakończyła się rozbudowa obiektów nowej siedziby, która obecnie mieści się w Warwick w stanie Nowy Jork⁴⁰. *Betelczycy*, bo tak określa się wolontariuszy pracujących w Biurach Oddziału, zajmują się m.in. przygotowaniem, tłumaczeniem i dystrybucją literatury biblijnej. Jednak większość zadań wykonywanych w Betel związanych jest z pracą fizyczną m.in. w przedsięwzięciach budowlanych⁴¹.

Kategorię członków Wspólnoty, zaliczanych do stanu duchownego stanowią **nadzorczy obwodów** (dalej: *nadzorczy*). *Nadzorcą* jest *starszy*, zamianowany przez Ciało Kierownicze, który sprawuje nadzór nad powierzonym mu obwodem, liczącym kilkanaście zborów. Na zlecenie Biura Oddziału, *nadzorczy* składają zazwyczaj dwa razy w roku wizyty w zborach. Podczas wizytacji *nadzorca* uczestniczy w zebraniach zboru i zachęca do gorliwej służby. Z końcem każdego miesiąca *nadzorca* przesyła do Biura Oddziału sprawozdanie ze swojej służby. Może też prosić o zwrot poniesionych wydatków związanych z wizytowaniem zborów⁴².

Pionierzy specjalni, wybierani są spośród *pionierów stałych* i pełnią służbę kaznodziejską wszędzie tam, gdzie pošle ich Biuro Oddziału. *Pionierzy stali* na służbę kaznodziejską poświęcają 70 godzin miesięcznie,

³⁷ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Betel_\(%C5%9Awiadkowie_Jehowy\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Betel_(%C5%9Awiadkowie_Jehowy)), [dostęp: 20.12.2017].

³⁸ Rocznik Świadków Jehowy 2017, s. 177.

³⁹ „Betel w Brooklynie – 100 lat historii”, *Strażnica* z 2009 r., s. 22-25, <https://wol.jw.org/pl/wol/d/r12/lp-p/2009330?q=Betel&p=par#h=15> [dostęp: 19.12.2017].

⁴⁰ „List od Ciała Kierowniczego”, w: *Rocznik Świadków Jehowy* 2017, s. 2.

⁴¹ *Zorganizowani do spełniania woli Jehowy*, Wachturm Bibel- und Traktat-Gesellschaft, Selters/Ts. Made In Germany 2016, 104-105, <https://www.jw.org/pl/publikacje/ksi%C4%85%C5%BCki/Zorganizowani-do-spe%C5%82niania-woli-Jehowy/> [dostęp: 20.12.2017].

⁴² Tamże, 43-47.

usługując w swoim rodzinnym zborze, z kolei *pionierzy specjalni* głoszą przez 130 godzin miesięcznie. W służbie pionierskiej usługują ponadto *pionierzy pomocniczy*. Pionierem może zostać ochrzczony członek związku Świadków Jehowy⁴³.

Misjonarze są zazwyczaj wysyłani za granicę i poświęcają 130 godzin miesięcznie na służbę kaznodziejską⁴⁴. *Misjonarzy terenowych* mianuje Komitet Służby Ciała Kierowniczego, po czym miejscowy Komitet Oddziału wyznacza im miejsce pracy. Misjonarze przygotowywani są do pełnienia swych funkcji w Biblijnej Szkole Strażnicy Gilead. Mogą to być zarówno mężczyźni jak i kobiety w stanie wolnym oraz małżeństwa⁴⁵.

Słudzy i ochotnicy międzynarodowi, wyjeżdżają poza granice kraju, aby pomagać w budowach Biur Oddziałów, placówek dla tłumaczy, Sal Zgromadzeń i Sal Królestwa⁴⁶. Z kolei **Słudzy na budowach Sal Królestwa** wykonują swoje zadania we własnym kraju⁴⁷. Ochrczeni głosiciele, którzy są gotowi pomagać w danym rejonie mogą usługiwać jako *ochotnicy współpracujący z Lokalnym Działem Projektowo-Budowlanym*. Osoby, które mogą pracować w bardziej odległych miejscach na okres od 2 tygodni do trzech miesięcy mianowane są przez Biuro Oddziału jako *ochotnicy budowlani*. Z kolei ci, którzy zostali wyznaczeni do tej służby na stałe nazywa się *slugami budowlanymi*. W sytuacji zaś, gdy taki sługa otrzymuje przydział do pracy za granicą określany jest *mianem sługi budowlanego na obczyźnie*⁴⁸.

Słudzy Sal Zgromadzeń lub ośrodków szkoleń biblijnych, wyznaczeni spośród *starszych* zboru przez Biuro Oddziału, dbają o dobry stan i funkcjonowanie Sal Zgromadzeń. Funkcjonują w oparciu o plan ustalony dla poszczególnych obwodów⁴⁹.

Statut z 2014 r. określa jakie zadania mogą pełnić członkowie Wspólnoty na zlecenie Ciała Kierowniczego. Mogą oni w szczególności: pełnoczasowo wspierać Komitet Oddziału w realizacji celów statutowych, pokrzepiać i budować wiarę innych Świadków Jehowy oraz usługiwać,

⁴³ Tamże, 101.

⁴⁴ „Pamiętajmy o sługach pełnoczasowych”, s. 30.

⁴⁵ „Zorganizowani do spełniania woli Jehowy”, s. 102-104.

⁴⁶ „Pamiętajmy o sługach pełnoczasowych”, s. 30.

⁴⁷ Tamże, s. 30.

⁴⁸ „Zorganizowani do spełniania woli Jehowy”, s. 106.

⁴⁹ Tamże, s. 113.

wykonując obowiązki związane z bieżącą działalnością Biura Oddziału. Jeżeli równocześnie sprawują funkcję *starszych*, to mogą m.in. odwiedzać wyznaczone zbory, przedstawiać specjalne przemówienia oraz wykłady publiczne, oraz przewodzić w działalności kaznodziejskiej na przydzielonym terenie (art. 72).

Obok członków Wspólnoty, urzędy duchowe u Świadków Jehowy, pełnią również **starsi** (art. 52 ust. 2). Na urząd ten może zostać powołany mężczyzna, posiadający niezbędne kwalifikacje duchowe, określone przez prawo wewnętrzne (art. 66). Do jego głównych zadań należy: przewodzenie w działalności ewangelizacyjnej, nauczanie w Zborze oraz udzielanie pokrzepienia, rad oraz zachęt duchowych pozostałym członkom Zboru (art. 68). Wszyscy *starsi* zamianowani na urząd duchowy tworzą *grono starszych* (art. 69). Do zadań *grona starszych* należy w szczególności: zapewnienie opieki duszpasterskiej, organizowanie działalności ewangelizacyjnej, podejmowanie decyzji o przyjęciu nowych członków, wyznaczenie osób do prowadzenia postępowania w celu przywrócenia członkostwa oraz polecenia osób do sprawowania urzędów duchowych (art. 70). Ponadto osobie sprawującej urząd duchowy *starszego* mogą zostać powierzone dodatkowe obowiązki (art. 71). W 2014 r. Ciało Kierownicze wprowadziło zmianę w sposobie mianowania *starszych*. Każdy nadzorca obwodu, analizując zalecenia ze swego obwodu w trakcie wizyty w zborze, po rekomendacji *grona starszych*, mianuje polecanych mężczyzn na funkcję *starszego*⁵⁰.

Komitet Oddziału posiada kompetencje do powoływania na urzędy duchowe oraz odwoływania z nich (art. 55). Powołanie na urząd ma charakter bezterminowy i wiąże się z zakazem scedowania uprawnień w tym zakresie na inne osoby (art. 57 i 58). Pozbawienie uprawnień związanych z urzędem duchowym następuje w wyniku odwołania, rezygnacji, bądź utraty członkostwa (art. 60). Sama utrata członkostwa przewidziana jest w sytuacjach, gdy Świadek Jehowy: staje się członkiem zboru poza terytorium RP, składa *gronu starszych* pisemne oświadczenie o odłączeniu się, składa przed dwoma członkami związku ustne oświadczenie o odłączeniu się, jest winny w oczywisty sposób postępowania z prawem wewnętrznym, zostaje wyklu-

⁵⁰ *Jak w poszczególnych zborach mianowani są starsi i służy pomocniczy?* <https://www.jw.org/pl/publikacje/czasopisma/w20141115/pytania-czytelnik%C3%B3w/> [dostęp: 21.12.2017].

czony decyzją co najmniej trzech starszych w następstwie postępowania prowadzonego na podstawie prawa wewnętrznego, bądź umiera (art. 76).

5. PODSUMOWANIE

Przedmiotem niniejszego opracowania były kwestie związane ze statusem osoby duchownej w związku wyznaniowym „Świadkowie Jehowy w Polsce”. Sama doktryna Świadców Jehowy w tym zakresie przeszła znaczącą ewolucję, od całkowitej negacji do wyodrębnienia struktur duchowieństwa. Obecnie status osoby duchownej posiadają nie tylko osoby zajmujące się głoszeniem, ale również członkowie pracujący fizycznie w strukturach związku. Istnieje pewien problem co do interpretowania kategorii członków tworzących Wspólnotę Specjalnych Sług Pełnoczasowych w Polsce. W niniejszym artykule przedstawiono dwa wykazy, znajdujące się w oficjalnych publikacjach Świadców Jehowy, które nieco różniły się od siebie. Niewątpliwie problematyczny pod względem interpretacyjnym jest bardzo szeroki zakres prawa wewnętrznego, szczególnie zawartego w wypowiedziach ustnych Ciała Kierowniczego. Wprowadzając zmiany, Świadkowie Jehowy zachowali dużą dozę pragmatyzmu. Ułatwia to w znacznym stopniu ich funkcjonowanie i należy uznać za krok we właściwym kierunku.

BIBLIOGRAFIA

- Babiński, Elizeusz. 2004. *Świadkowie Jehowy. Pochodzenie, historia, wierzenia*. Kraków: Wydawnictwo Karmelitów Bosych.
- Bielecki, Marek. 2016. „Odmowa pełnienia służby wojskowej przez świadków Jehowy jako realizacja klauzuli sumienia. Uwarunkowania prawnohistoryczne”. *Studia z Prawa Wyznaniowego* 19: 107-128.
- Borecki, Paweł. 2012. „Autonomia kościołów i innych związków wyznaniowych we współczesnym prawie polskim”. *Studia z Prawa Wyznaniowego* 15: 89-105.
- Góralski, Wojciech, Andrzej Pieńdyk. 2000. *Zasada niezależności i autonomii państwa i Kościoła w konkordacie polskim z 1993 r.* Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.
- Grelewski, Stefan. 1933. *Sekty religijne w Polsce*. Radom: Nakładem autora.

- Mędzłowski, Tadeusz. 2013. *Mniejszości religijne w Polsce po 1989 r. w ujęciu filozofii polityki*, Tarnów: Wyższa Szkoła Biznesu.
- Rzędowski, Jerzy 2004. „Najdłuższa konspiracja w PRL?”. *Biuletyn IPN* 3(38): 42-49.
- Sobczyk, Paweł. 2013. *Konstytucyjna zasada konsensualnego określenia stosunków między Rzeczpospolitą Polską a Kościołem katolickim*. Warszawa: Aspra.
- Ufniarski, Stanisław. 1947. *Międzynarodowe Stowarzyszenie Badaczy Pisma Św. (Świadkowie Jehowy)*. Kraków: Wydawnictwo Mariackie.
- Urban, Kazimierz. 1994. *Mniejszości religijne w Polsce 1945-1991 (zarys statystyczny)*. Kraków: Zakład Wydawniczy „Nomos”.

THE STATUS OF A MINISTER IN THE RELIGIOUS ORGANIZATION OF JEHOVAH'S WITNESSES IN POLAND

Summary

Jehovah's Witnesses are the third largest religious organization in Poland. According to its internal data, it has almost 120,000 members. The present study is concerned with the issues related to the status of a minister in the religious organization of Jehovah's Witnesses in Poland. The doctrine of Jehovah's Witnesses has undergone a major change in this regard: from complete negation to introduction of the structures of ministers. Currently, the status of a minister is granted not only to members engaged in preaching, but also those performing physical work in the structures of the organization. The introduction of these changes is characterized by a substantial amount of pragmatism. It facilitates the functioning of the organization and must be considered as a step in the right direction. The article consists of three main parts, which are devoted to the standpoint of Jehovah's Witnesses concerning the existence of the clerical state before 2014, the status of a minister in the context of the current legal regulations and jurisprudence and the internal law of the organization issued after 2014.

Key words: Jehovah's Witnesses; religious organization; religious minister; freedom of conscience and religion; chaplaincy

Thumaczenie własne autora